

* ГОД. XXVII.

ПОЗОРИШТЕ

* БРОЈ 24. *

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења новоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ШЕСТА ЗАПОВЕСТ.

Драма у 4 чина.

Написао Лукијан Тријунов Бранковић.

(Наставак).

II. ЧИН.

(Иста соба као у I. чину. — Врата сва широм отворена, иза врата у заселју види се ходник).

Појава 1.

Бранко и Вељко.

Бранко. И тако су данас код нас сватови.

Вељко. Штета само, што најг гајда нема још коју удавачу, бар би се чешће дочепали флаше две бољег вина.

Бранко. Па, ето, данас сутра мале Милке. Да су чешће сватови, било би и виште послала, а ја ти баш не марим за гунгуле.

Вељко. Реци ми цо души, како се теби свиђа Ђувегија?

Бранко. Право да ти кажем, не свиђа ми се тај човек. Ето, молим те, долази већ по године у нашу кућу, па да л' си добио кадгод и пребијену пару од њега?

Вељко. Ја — јесам. Једанпут му донесох писамце од наше госпођице.

Бранко. Госпође — госпође — реци, јер сад их је поп ваљда већ благословио!

Вељко. Дакле, наше госпође, па ми је дао круну.

Бранко. Ух, претрг'о се човек! Да сам ја шумар Станковић, па да ми слуга донесе писамце од моје заручнице, та ја бих за цело дао бар дукат. — (У левој соби зазвони). — Госпођа! — (Обоје брзо одлазе у леву собу) — (Након веома кратке почивке улази на средња врата Десанка, за руку води малог Ђубомира).

Појава 2.

Десанка, мали Ђубомир, за тим Бранко и Вељко.

Десанка. (Спљо узрујана). Ох, ту смо! — Овде нема никога?! — (Погледа на лева врата). Тамо су! Сви су тамо! Спремају се у цркву, на венчање. Ха, — не ћеш, не тако лако! Не ћеш је тако лако својом назвати; ту сам ја, ту је ово дете још! Попсумњао си био, да је ово дете твоје. Увредио си ме, унесрећио ме, хоћу да ти се осветим. Сад је куцнуо час, господине шумаре, да вам вратим жао за срамоту. (Полазећи према соби лево срета се са Бранком и Вељком, који у тај час из леве собе излазе.)

Бранко. Кога тражите, молим?!

Десанка. Госпођицу Веру Гигићеву и г. шумара Станковића.

Бранко. Они, госпођо, нису овде: одвезли су се у цркву.

Вељко. На венчање.

Десанка. На венчање?! Страшно!

Бранко. Страшно?

Десанка. Он ме је изневерио; ово је дете његово! Бог му за то судио!

Бранко. Жао ми је, госпођо! Хе, али такве се ствари доводе у ред пре венчања, а не остављају се на последњи час, кад се Ђувегија већ одвезао у цркву с другом. У осталом, жао ми је (прилази ближе Десанки) али онростите — (гура Десанку доста нежно на средња врата) — ја не могу као послужитељ ове куће допустити.

Десанка. Ох, Боже! (Оде плачући са Ђубомиром.)

Вељко. Ја бих је баш пустио, да чека, док се не врате с венчања.

Бранко. Јеси л'ти при себи?!

Вељко. Па да смо бар били звали госпођу, да у напред види каквог красног човека добија за зета!

Бранко. Не збијај шале тамо, где јој нема места. Што није дошла пре?! Јуче, прекјуче, још, оставила жена целу ствар за данас. Зар не видиш, да је дете 4—5 година старо? Па? — Што није са шумаром пре разрачунавала?! Којешта! (Издалека чује се свирка свирца и весело певање). Ево их! Враћају се из цркве. Јави госпођи! Брже. (Вељко одлази брзо у собу лево. Бранко стаје низ врата у зачељу. Анка излази из леве собе, за њом Вељко са сребрним послужавником, на коме су 2 тањира, у једном пиринач у другом жито. Свирка и песма све ближе. Анка и Вељко застају код средњих врата).

Појава 3.

Анка и остали свати, са пропотопом и попадијом.

Анка. (Након кратке почивке Станку и Вери, који као млада и младожења први улазе) Децо! Слатка децо моја! У име Божје нек је срећно! (Посипа их пирињком и житом.) Вero! Дај Божје тако и ти дочекиваја твоју децу! (Љубе се и грле.)

Милош. (Свирцу.) Свирај, пријашко! Само весело! Данас сам ја, као кум, газда овде! Сватови! Само весело! Ако буду комшије мало и узнемирене, данас морају ћутати, сватови су!

Мата. Тим пре, што нам је кум шеф полиције!

Анка. Живео кум, живели младенци, живели!

Милош. (Мати.) Куме! Ракију!

Мата. Ево, ево! (Послужитељи ноше ракију и нуде редом.) Господине куме! Молим реч-две да проговорим.

Милош. Допуштам! Изволи!

Мата. Пречешћејши господине! Високоштавани и мили наш куме! Драги и мили гости моји! Час пре вратисмо се из свете наше цркве, где је пречешћејши господин парох благословио брак миле деце наше. Прва реч, која након повратка из светог храма Божијег овде падне, нека буде: „Теби, благи, милостиви и добри Божје нека је хвала,

што си нам у превеликој милости твојој дозволио, те овај дан, ово весеље доживесмо!“ (Вери и Станку.) Мила децо моја! Ви данас у име Божије ступисте у брак! Моји, наши мили гости сакупише се овде, да буду сведоци том важном, том значајном кораку, који вас двоје данас у животу своме учинисте, сакупише се, да тај дан сви заједно прославимо. Драги мој Станко! Твој добри отац, мој мили пријатељ Сима, одранио те, однеговао те! Ти си му јединац, кога љуби, у кога се узда, да му под старе дане будеш једина радост, будеш награда за сав онај труд, што га је у млађе доба имао. Свршио си науке, постао си шумар, дошао си у наше место и ту стекао код свију нас тебе достојан углед и опште поштовање. Наша Вера хтела је само тебе. Ти си је запросио, ми ти је, ево, дадосмо, дадосмо ти зеницу ока на шећер, мезимицу ћерку нашу. Станко припази нам на наше мило дете! (Брише сузе.) Вero! Добро дете моје! Тим кораком, што си у брак ступила, преузела си велику одговорност пред Богом и светом! Тебе као сваку праву, добру и ваљану жену чека велика задаћа. Као право Српкињи нека ти је дом на гласу. Удеси твој дом тако, да ти буде мужу право пристаниште мира, љубави и одмора. Кад ти је муж весео, весела му буди вас дан; кад ти се мужу чело набора, нежно му растерај сету и бригу; кад ти муж тугује, не клони духом, већ га храбри и теши. Удеси дом свој тако, да ти буде мужу рај на овом свету. Удеси твој дом тако, да свако радо и с весељем у њу уђе, а с поштовањем из њега изађе! Бог је милостив, биће и треба да буде од Бога порода. То име, српско име, народ тражи и жели, а и потребује.. „Проклет био, ко ма чиме каљао српско име!“ То упамти! Па будеш ли, дете моје, постала мајком, пази ми на дечицу своју! Угледај се на твоју милу и добру мајку! Угледај се на њу, која те је сајма српским млеком одојила, која те никад из вида пустила није, која ти је усађивала у срђе само оно, што је лепо и племенито, која те сама научила Богу се молити, која ти је била други анђео хранитељ овде на земљи! Као што се она жртвовала за тебе, жртвуј се и ти за своју децу, јер то ти је позив, то једина и света дужност да чиниш. Мила децо

моја! Бог вас поново благословио! Џео живот провађали у таковом задовољству и већу, као што смо сви ми ево овде задовољни и весели.

Сви. Живели! Живели!

Милош. (Почиње певати а сви остали за њим: „Весела је Србадија“...)

Појава 4.

Пређашњи, жандар и мали Љубомир.

(При крају, песме улази на средња врата жандар; за руку води малог Љубомира, који држи у руци писамце и плаче.)

Милош. Шта је, Аџо! Шта тражиш ти ту?!

Жандар. Јављам покорно, да сам, стојећи у служби на Савској обали, спазио, где се једно двеста корачаја од мене скупио свет. Понетим тамо, и ту дознам да је час пре у Саву скочила једна женска.

Милош. Је ли спасена?

Жандар. Јављам покорно, да је из воде извучена, али — мртва.

Јулка. Ужасно!

Милош. Па што ниси ту ствар јавио у кварт већ долазиш овамо?

Жандар. Молим лепо, морао сам тако да урадим, јер крај обале стајало је ово детенце и вриштало за својом мајком.

Јулка. Сирото детенце!

Милош. Па зар је то њено дете?

Жандар. Јесте, молим! Ево дете има неко писамце. Управљено је (узима из руку писамце) (чита наслов); „Госпођи Вери, супруги — шумара Станковића“.

Вера (Изненађена.) Мени?

Станко. (Престрашено за себе.) Она је! (Гласно.) Смел ли молити писмо. (Прилази жандару да узме писмо, али у том тренутку Вера брзо узме писмо од жандара.)

Вера. (Нагло, силено узрујана отвара писамце, прелети га, те га испусти из руке.) Господе Боже, тешко мени! (Сруши се у наслонјачу.)

Сви. Шта је? Шта се догодило? Ко је? Чије једете?

Милош. (Дигне писмо са земље.) Шта је то? (Чита полугласно.) „Госпођо! Била сам сирота, али поштена шваља. Он, — Станко, Бог му судио, обећавао ми је, да ће ме узети. Он ме је напустио онај час како

ми је детенце угледало света. Хтеде ми подвалити, да сам не поштена била, да детенце није његово. Када узесте Станка, узмите и дете његово. Бог вам а душа вам! Десанка!“

Сима. (За себе.) Честитам! (Милошу.) Шта је?

Милош. Ево! (предаје му писмо.)

Вера. (Устаје нагло и брзо скида са главе венац и вео и баца га пред ноге Станку, који цело време стоји као скамењен). Ево вам! — Свршили смо! — (Одлази нагло у собу лево, за њом одлазе Анка, Зорка и Милица).

Сима. Е, мој Станко!

Мата. Наопако, шта је? Шта се то догодило? —

Милош Е, шта је? Скочила жена у Саву, што је Станко није узео.

Мата. А дете?

Милош. Хе, дете. Она вели да је Станково.

Мата. Е, мој синко, то није лепо, то није било поштено од тебе, што нам то ниси пре рекао.

Сима. (Мати.) Молим вас лепо, пријатељу! Хајдемо овамо на час два. (Показује руком на десна врата. — Станку) Станко! (Узима га под руку, те сви троје одлазе у собу десно; за њима и Мирко).

Јулка. Сирото детенце! (Одлази до Љубомира, те га узима и пољуби).

Смиља. Сирото, детенце, шта је оно јадно Богу згрешило?

Протопоп. Угледало је овај свет, да га се отац одрекне, да га мајка у почетку живота, нејако, напусти. Мати скаче у воду, одузима себи живот, врећа Бога, јер греши против шесте заповести, а своје рођено и једино детенце оставља свету на милост и немилост. О, господе Боже, да грдна греха! Јулка! Божја ји воља била, да свога порода немамо. Примимо ово детенце под наше окриље. Зашто да ово бедно невинашће постане сокачко сироче? Шта је оно Богу згрешило на овоме свету, да нема никога, који ће га помиловати, пољубити. За што хотиснуты од себе, напустити овако лепо, благо и умиљато створење? Јулка! Учини својој души места на овоме свету!

Јулка. Божја је воља, нека буде!

Мали Љубомир. Чико! Где је моја мама? Води ме њојзи!

Милош. Немој, мали, да плачеш, ми ћемо те већ њојзи одвести. Хвала вам, оче и госпођо, на вашој великодушној одлуци. Али шта ћемо са Вером и Станком. Настојмо сад да их измиримо.

Неколико свата. Тако је!

Смиља. Шта-а-а? Какво те измирење снашло? Јеси л' ти, човече, при себи?

Остали свати. Тако је, тако је!

Смиља. Какво те измирење напало? Зар ти мислиш, да је девојче пало на теме, да с таким човеком живи? Зар је она, жалосна јој срећа, таква мужа заслужила? Штаа? Зар те није срамота од света, да ти као глава полиције тако мислиш и судиш? Како га само није било страх да ступи у ову поштену кућу, и да запроси руку тако лепе и честите девојке? Зар ју је јадна мати зато одранила, да је баци о врат таквом пробисвету, који је облетео свуд, заваравао сироте поштене девојке, па сад кад се заситио свега, дошао у ову честиту кућу, да унесрећи ово бедно створење? Срам га било. — Право има Вера, — она има потпуно право.

Јулка. Немојте тако говорити, госпођо!

Смиља. Е, молим вас? Да шта ћу? Није него ћу да одобравам, што је господин шумар извелео унесрећити једну сироту девојку, не једну, него њих више. Ено! (Показује руком на леву собу.) Ено и тамо је једна његова жртва.

Јулка. Али молим, госпођо, ја не одобравам оно, што је госп. шумар учинио.

Смиља. Е па шта онда?

Јулка. Али, не могу одобрити ни то, што ви велите да Вера има право!

Неколико свата. Тако је, тако је!

(На позорницу се враћа Вера и остали).

Смиља Збиља? Лепо! Заиста лепо!

Јулка. Дозволите ми, госпођо, да ни једна жена нема права тражити рачуна од свога мужа за оно, што је пре венчања учинио! Жена има право, да води рачун само о оном, што јој муж после венчања чини.

Неколико свата. Тако је, тако је!

Јулка На мужевљој је страни право да води рачуна, да распитује за предживот оне, коју мисли да узме. Ако је муж у своме же-

воту згрешио другој женској, то ће он да одговара Богу на ономе, а својој савести на овоме свету! Жалим, од свег срца жалим ону бедну женску, што учини крај своме животу; или још више жалим ово бедно невино створење. Ја видите, не познајем предживот те јадне жене, не знам кад, ни како су се она и Станко растали, али било како му драго, једно стоји а то је: мати мора да буде и остане своме чеду права и добра мати. Она није имала права да одузима себи живот, она није смела напуштати то своје бедно детенце. Узела себи живот, а детенце оставила са писмом, које га је довело у кућу Станкове жене. А зашто тако? Сумњам да је могла помислити, да ће Вера овога дана то сирото детенце с весељем пригрлити, већ је једино помишљала на Станка. У њему је морала сигурно имати поверења, да је човек, који „своје рођено дете ипак напустити не ће!“ Ако је имала то уверење, онда не испитујмо даље све оно, што се између њих збило. Није ли пак имала поверења у Станку — онда — бедна жене! била си рђава мати — а жена? — — (Вери) Веро!

Вера. (Срдито.) Никада!

Протопоп. Него?!

Вера. Ја нисам удата! Ја немам мужа!

Протопоп. Хм! Немој тако, дете моје! (Из десне собе долазе полако Мата и остали.) Зи годину две навршиће се 40 година, када сам клекнуо пред светом трапезом и добио епископску хиротонију. Хвала милостивом Богу, што сам доживео, да оседим у служби свете своје цркве, којој сам увек све до сада верно служио. Много сам шта доживео и искусио у својој служби, али не доживих, да се међу духовном децом мојом појави неспоразумљење онога дана, када ступише пред свете двери, те ми изјавише да својевољно и драгољно ступају у брак. Тебе, Вера душо, познајем од онога дана, када си свет овај угледала. Ја сам био онај, који ти је даровао знамење, ја, који ти је поделио свето крштење, ја, који те је поучавао светој вери Божјој. Па зар је то тако давно било, када те учах, шта је света тајна?! Не, не! Ја знам, ти све то, дете моје, врло добро знаш. Па ипак ти данас, онога дана, када благослових твој брак, велиш: „Ја нисам удата! Ја немам мужа“.

Не, не тако, дете моје! Ти си удата, ти имаш мужа свога! Бог, црква, закон и свет тако вели!

Вера. Ено, оно дете је —

Протопоп. Моје, јер сам га примио под своје окриље.

Вера. Не ћу бити ни прва ни последња, која се развенчава. —

Протопоп. Развенчавање?! Истина је, света наша православна црква дозвољава у извесним случајевима развод брака, али, да се једанпут већ благословен брак разведе, ту треба важних разлога, — па и тада не иде то тако брзо и лако. Када би то тако брзо ишло, дете моје, то би духовне власти имале — ослободи Боже! много списа од тужаба оних несугласних парова, код којих у првом часу жестина и гњев надвлада срце и памет. Па све и да то иде тако лако са разводом брака, за жену је већа дика, част и слава, ако остане онога, чијом се назвала. Да је и свету милије видети такву жену него разведену, то буди уверена. Та знаћеш и сама какав појам има сваког таквој жени, и како је назива: „Распуштеница“. У твоме брачном животу, дете моје, не постоје разлози за развод браку, и ти ћеш лепо, Вера моја, пружити руку твоме мужу.

Вера. (Тиш.) Не — могу!

Станко. (Тргне се.) Хвала вам, пречасни оче! Ви одговористе дужности својој и као духовник и као пријатељ ове куће. Пре него што за навек напустим поштовану кућу ову, допустите ми, да се овде вами, пречасни оче и господине, а пред свима овде исповедим, да вам откријем срце и душу своју. Ја сам ону несретну девојку у своје време волео. Волео сам је искрено и верно. Једнога дана дођох у стан мога пријатеља. Прозори тога стана гледали су у прозоре стана оне несретне девојке. Ја видех, где је један страник, часник, загрли и пољуби. Смрче ми се пред очима, ја не видех даље ништа. Кад дођох сутра дан да раскрстим с том девојком, аса осмејком добих за одговор, да нисам на овом свету једино ја, који је воли, али да сам јој ја нада све милији и пречи, јер се осећа и сртном мајком. Ја прекинух сваку даљу везу с њоме. — Једанпут је само покушала

писмом да ме убеди, да се она са мном само оног дана шалила, да је онај часник њезин брат од стрица, који је на путовању њу походио и онога се часа кад ја видех с њоме опроштао. Ја не одговорих ништа. Она ми се више никад не јављаше — до данас. Ја сада хоћу да верујем, ја сада верујем оној несретној девојци, која је толико поносита била, да ми се, увређена, никад више не хтеде јављати. Моја је савест мирна, пречасни господине! Да је огледала, да ми се приближи још једанпут, да ми је бар јавила онај дан, када је ово бедно дете угледало света, ја данас не бих стајао овде — да доживим то, да ми се не само сумња у мој карактер, мој понос, него ме осуђује она, коју из чисте љубави и наклоности назвах својом. (Вери.) Јесте, госпођо! Ви имате право! Боље је овако него цео век да проведете уз человека, који нема ни искре поштења. Пречасни оче! Хвала вам на вашој великој љубави, што ово детенце хтедосте узети под окриље своје. Хвала вам на тој доброти и милости, али овим часом, кад почиње мој развод брака, ја ево стојим и као распуштеник и као удовац, који има своје дете. (Прилази малом Ђубомиру и узима га себи.) Сад верујем да је ово моје чедо, за које ћу једино од сада да живим. — (Вери.) Госпођо! Ви посумњасте у мој карактер, ви ме осудите, — али ја вам не замерам! Наше духовне власти разрешиће вас од человека, који вас није достојан, а ја вас молим: оправдите ми, што вас заведох, заведох вас у незнанју, да је ово детенце збиља моје. И ја вам, ево, при растанку из дубине болне душе своје желим, да добијете достојнијега мужа, да добијете человека, који ће вас искреније, поштеније и силније волети него овако неморалан човек као што сам — ја! За навек с Богом, госпођо! (Полази са дететом).

Вера. (Врисне). Станко! Станко, не иди, оправди! (Полети му, те му пада на груди).

Станко. Вера! — — А детенце?

Вера. Твоје је! А што је твоје, то је и моје! (Прилази Ђубомиру, узима га себи и љуби.)

(Завеса пада.)

(Наставиће се.)

КАКО СЕ ВЕЛИКЕ УМЕТНИЦЕ ОБЛАЧЕ ЗА ПОЗОРНИЦУ.

(Свршетак.)

IV.

Режанка

Режанка не доноси на позорницу ни класичну фигуру Шарлоте Волтерке, ни отмену душу Елеоноре Дузинице, ни фини чар Саре Бернхардове. Њена је јава у грубљим својим облицима, она јава, што готово одбацује лени песнички вео, да се трезвено прикаже оку, које тражи илузије.

Њено мало лице са плебејским затубастим носом, са превеликим устима, са уковрченим уснама, са ћаволасто жмиравим погледом и са мајмунастом окретношћу мора да је било пикантно, док је била млађа. Особити јој је орган, којим чуда чини. Не зна човек, са чиме да га упореди. Кад човек заклопи очи и заборави да је у позоришту и да слуша, како говори велика уметница Режанка, онкладио би се, да је пред њим пиљарица са париске пијаце. Тада је из уста отет којој типичној особи из народа, које Режанка јединствено уме да прикаже и спољашње и унутрашње.

У ње је то већ слабост, да претерано лакридијаши, да се управо премеће, наглашујући и лицем исказујући вулгарне којештарије. А то по кад кад шкоди њеној тоалети, кад се јавља као grande dame. Велику тоалету мора женска и носити лепо и фино. Али Режанка боље измишља своје тоалете него што их уме да носи. Сувише имитујући јаву, одузима и. пр. сву ључкост Мадами Sans-Gêne. Како нагиње свему, што је плебејско, како претерује у оном, што је већ по себи ружно, то као Мадам Сан Жен ужива, да остане и као војводкиња од Данцига у богатој ампир одећи праља Катарина.

Као војводкиња од Данцига носи хаљину од сиве кадиве над белим дишес-дваном, извезену златним ловоровим венцима, над којима су круне. У призору с Наполеоном има огратач од ружичаста плиша са три оковратника и ампир-аљину од тешка бела, златоткан атласа. Али у тој тоалети не уме да буде кокетна, као и. пр. Одилонка.

лонка. Како Одилонка зна да очара, кад огратач скине, кад пусти да склизи, кад га опет огриде, кад га ручицама ухвати час као оружје, којим напада, час као штит, којим се брани! Све се то изгуби у Режанке. У ње хаљине не могу ништа да означе.

Скоро не би човек могао разумети Наполеонову нежност спрам ње, тако се стајено и готово простачки реско јавља пред њим Режанка у тој гала-тоалети војводкиње од Данцига.

Свакако ће бити, да Режанка по што по то хоће да копира неки историјски оригинао својим ужасним јутарњим недоруҳом. Од праље постала војводкиња, права Парискиња, требало би са париским зраком у себе да удише и укус за тоалету. У Режанке је јутарње недоруҳе Мадаме Сан Жен дугачак пењаор ружичасте боје са високом наборницом од неубељене чипке над кратким жипоном са неубељеним ружама. Изгледа ужасно банално. У том се недоруҳу Режанка као војводкиња од Данцига интимно разговара са својим војводом сержаном, а у том недоруҳу дочекује и париске модискиње с великим картонима. Пред овима скровечерњачица обично ужива да се прикаже као велика дама. Па таква скровечерњачица радије иде у свиленој аљини до огњишта и диге цокlopце са лонаца и изгради онда куварицу, али у свиленој паради.

Па и у вулгарном ходу као да нешто претерује. Човеку се чини као да по паркету војводске палате још слуша дрвену обућу Катарине или њених праља из ленжерије. Тако незграпно не може бити да је ишла некадашња Наполеонова праља Катарина, Парискиња, коју је бегенисао гиздав сержан.

И призор са учитељем играња веома је чудан у ње, јер подсећа на клаунове у циркусу. Одилонка уме баш од тога призора да створи најкраснију сцену у целом комаду.

Режанка ту носи тесну бешку јахаћу аљину са зеленим спенџером а на глави има амазонски шешир од бежа.

На позорници приказује она, до душе,

праву Парискињу, али ипак не ону отмену, елегантну Парискињу, не даму за граи-се-њера, него за скромне сликаре, који са села дођу у Париз, дакле за љубавнике, који се морају задовољити са гризетама.

Режанка се не даје ни замислити ни као Агнеза Сорелова у Шилеровој „Девици од Орлеана“ ни као Рахила у Грилпарцеровој „Јеврејци од Толеда“. За обе би јој недостајало песничке чаролије.

Но јави ли се као Парискиња, онда човеку изгледа као да пред собом види фигуру из „Монитера“ или мале „La Mode“, али не можда из „L'art de la mode“.

Најбоље јој доликује одело модерне Парискиње кад није grande dame du monde. Ту она уме тапетовањем и драпирањем тако да скрије по који недостатак, да изгледа и за двадесет година оптично подмлађена.

Врло добро зна Режанка, да је подмлађује аљина, која је око врата дубоко исечена, а без икаквих чипака и наборница. За то је у модерним комадима већина њених аљина око врата напред исечена, од прилике четир прста, у облику срца, јајета четворокута и томе слично. У аљинама, које су око врата затворене, изгледа стара и озбиљна.

Ниједан јој шешир не стоји добро. Није ни чудо. Њено лице није природа измислила за женске шешире. За капе, за мараме! То се најбоље види у Бријеову „Црвеном талару“.

Бизарно је у ње и то, што на позорници носи светлу обућу, па и онде, где јој нема места. Светла се обућа носи као допуна

отвореној тоалети. Обује ли се уз загаситу аљину, не слаже се с тоалетом, прекида јој озбиљност и карактер, то је онда смеј у плачу.

Сличне се дисонансије виде лети у женских, које уз најелегантније загасите свилене аљине носе жуту обућу, те тако дезавујишу своју тоалету.

Најпотпунији склад међу телесном појавом, гласом и оделом састави Режанка, кад се јави у оделу нижих сталежака. Није свако лице, није свако женско тело и прте његових покрета и израза, није сваки глас за праву свилу са чипкама, за плиш, за брокат. Многе појаве, које су сјајно одевене, изгледају лепе само у катуну и калику, или у краткој сукњи, пршњаку и са марамом на глави. Многа велика дама дође лепа тек у скромној аљини или у сељанској ношњи. Напротив ма како лепа сељанка баш је ружна у варошким аљинама.

Елегантне аљине не чине још даму. Режанка је хармонична појава за сликарса, који скида типове, н. пр. са својом сељанком Јанетом Ечпарком у Бријеову „Црвеном талару“. Ту она има прну наборану аљину, прн дорамак са шареним пршњаком, шарен шал, који се спушта са плећа, па се под пршњак спусти као кецеља, на глави јој је загасито првена марама, која руби прну густу косу. На леђима јој је шарен наплећник, којем је ивица изнутра жућкаста, да тен изађе што бељи. Све то саставља красну слику. Ту је онда Режанка у свом елементу. Чисто би човек рекао: То је она права кожа, са којом се родила та велика уметница.

ВЛАДАРИ У ПОЗОРИШТУ.

Сирман, славни импресаријо, „менеџер“ Дузинице и других уметничких величина, написао је своје мемоаре. Прва глава те књиге посвећена је наравно краљевима и другим члановима владарских кућа, с којима је Сирман у свом менеџерском животу дошао у додир.

Децембра 1882. одведе пуковник Рихтер, ађутант цара Александра III., Сир-

мана, који је онда био у Петрограду као Кокленов импресаријо, у Гачину до цара, који је лично хтео да се договори с њим о представи, што ће се давати у позоришту на царским дворима.

— Уведоше ме — пише Сирман — у малену, веома једноставно намештену собу, где ми голем човек у грађанској оделу пружи руку. То је био цар свију Руса.

По што ме је понудио цигаретом, прегледа са мном Кокленов репертоар, а ја му брже боље назначим све оне комаде, које његови француски глумци нису још одиграли пред њим. Најзад, прекрстивши ноге и туривши обе руке у цепове, проговори цар овако:

— Ја врло слабо познајем драмска дела. Питаћу царицу. Или биће још боље, ако вама поверијмо све. Ви најбоље треба да знате, коју улогу игра Коклен нарочито добро и шта се може давати пред омладином, јер мени је стало до тога, да и моја деца буду на представи.

Сирман одабере „Гренгоара“, Молијерове „Les Précieuses Ridicules“ и неколико монолога.

За време представе седео је цар у морнарском руху међу царicom и тадашњим престолонаследником, а садашњим царем Николајем II. Отмена публика била је с почетка веома уздржљива, но кад се из царске ложе заорило снажно „Браво!“, пропраћено веселим дечјим гласовима, затапашше и dame и официри и господа у партеру.

Није тако весео био случај 1883. године. Сирман је онда као менеджер мадаме Фавартове, чланице Француске Комедије, закупио Аполоново позориште у Мадриду. Но пре то што је онамо стигла француска друžina, побегао је био управитељ Рока са 32.000 франака, које је путем претплате накупио од шпањолске аристократије. Сирман се реши, да ипак одржи представе. Пред почетак прве представе изговори кратак говор, у којем рече, да је он сам рад да сноси све последице неугоднога случаја. После првога чина буде позван у краљевску ложу.

— Од како у Шпањолској играју француски глумци, — рече краљ. — сад се први пут десило, да се измениле улоге. Обично импресаријо побегне а управитељ кука; сад се десило обратно. И ви можете с француским краљем рећи: „Све је прошло, само није поштење!“

После представе, кад је већ сео у своје кочије, рече краљ:

— Ваш ми се „Серж Панин“ баш ни мало није допао, али сте изгубили толико

новаца, да морам гледати, да вам накнадим бар један део. Свако ћу веће доћи у позориште, а моји ће се верни поданици угледати у мене.

На годину дана после тога, кад се краљ враћао из Берлина, напала га је бећарија по париским булварима. Међу публиком је био и Сирман, па кад је видео бледога краља, повикнуо је: „Живео краљ!“

Краљ се осврне и са тужним смешењем захвали. Више Сирман није могао видети; није прошло ни по часу, а краљу је јака песница набила цилиндар на главу, а подерани му капут ишао је од руке до руке као победни знак.

Кад је на неколико недеља после тога Жидиковица у Мадриду под Сирманом у Зарзуели играла „Нитуш“. дође краљ пред ибочетак првога чина. Импресаријо оде до њега да му се поклони, а краљ ће тек:

— Хвала вам, Сирмане, што сте ми се јавили у Паризу!

— Зар се, сире, сећате тога?

— Та ви сте ми се једини јавили онда, — одврати Алфонзо; као што видите, ја враћам свој дуг; дођох и опет.

Умберто није марио за позориште, а није то ни тајно. Децембра 1884. играла је Жидиковица у Риму Нинишу. Говорило се, да ће на представу доћи и краљ и краљица. Прошло већ осам са хата, полак девет, избило већ и девет. Најзад око полак десет дође краљ с краљицом.

— Јесте ли далеко одмакли? — запита краљ Сирмана, који га је чекао у ходнику.

— Чекали смо на вас, сире, па нисмо ни почињали.

— То нисте добро урадили; гледајте бар да што раније свршите.

Чудно се нешто десило Сирману 1886. у Копенхагену. Пре почетка прве представе разговарао се на позорници са неким старим господином, кога није познавао. Старац се сувишне интересовао за доходак, за каријеру и приватни живот Жидиковичин. Наједаред се појави Жидиковица у вратима па ће тек:

— Сирмане, ако су вам слободне обе руке, ходите, учините ми малу услугу.

— Де, придржите ми мало цилиндар, одмах ћу доћи, рече Сирман старцу.

— Немојте се журити, — одговори старац.

Кад се импресаријо вратио, старац је нестало, а цилиндар је био у млада човека, који мал те га не оби о главу импресарију.

— Други пут, продере се, распитајте

најпре, с киме говорите. Како можете цилиндар дати краљу да га придржи?!

Кад је Сирман после отишао у краљевску ложу, да се извани, краљ Кристијан рече:

— Не чини ништа: врло сам се добро забављао.

А па краљичину крилу спавало је Жидиковично цетанце са првеним тракама.

ИСТИХ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина у Т. Бачеју.) Српска народна позоришна дружина, после одобреног јој одмора од месец дана, искупила се 1. августа о. г. у Т. Бачеју, и ту је 3. августа отпочела рад свој, који је трајао до 2. септембра о. г. За то време бављења свога у Т. Бачеју давала је наша позоришна дружина у арени веома лепо саграђеној у дворишту „велике гостионице“ 21. представу, и то дванаест у претплати, а девет ван претплате. Приказани су ови комади, а овим редом: У суботу, 3. августа: „Медвед“. — За тим: „У цивилу“. — У недељу, 4. августа: „Девојачка клетва“. (Ван претплате.) — У уторак, 6. августа: „Цар проводација“. — У четвртак, 8. августа: „Нарцис“. — У суботу, 10. августа: „Нитуш“. — У недељу, 11. августа: „Краљевић Марко и Арапин“. (Представа за народ с обаљеним ценама, ван претплате.) — У уторак, 13. августа: „Васантасена“. — У среду, 14. августа: „Мена“. — За тим: „Обичан човек“. — У четвртак, 15. августа: „Задужбина цара Лазара“. (Представа за народ с обаљеним ценама, ван претплате.) — У суботу, 17. августа: „Шоља теја“. — За тим: „Лепа Галатеја“. — У недељу, 18. августа: „Милош Обилић“. (Представа за народ с обаљеним ценама, ван претплате). — У уторак, 20. августа: „Тако је морало бити.“ — У четвртак, 22. августа: „Кинематограф“. — У суботу, 24. августа: „Пучина“. — У недељу, 25. августа: „Циганин“. (Представа за народ с обаљеним ценама, ван претплате.)

— У уторак, 27. августа: „Као пиле у кучинама“. — У среду 28. августа: „Црвени талар“ („La robe rouge.“) — У четвртак, 29. августа: „Саћурица и шубаре“. (Представа за народ с обаљеним ценама, ван претплате.) — У петак, 30. августа: „Епидијија“. — За тим: „Проба за оперу.“ — У суботу, 31. августа: „Пустињаково звоно“. (Ван претплате.) — У недељу 1. септембра: „Горски вијенац“, с „Прологом“ и „Апoteозом као Епилогом“. По жељи месног позоришног одбора говорио је А. Хаџић о значају „Горског вијенца“ пре почетка саме те свечане представе. Публика је овом приликом дупком напунила пространу арену, па је живом пажњом и честим одобравањем пратила и говор и приказ „Горског вијенца“.

(Српска народна позоришна дружина у Молу). О одласку нашег позоришта у Моле доноси „Бранник“ у свом 112. броју овај извештај: Пишу нам из Мола: „Све нас обрадовао је долазак нашег уваженог и опште поштованог г. А. Хаџића и г. Д. Ружића, који су нам ономадне у походе дошли били, да се са меродавним личностима договоре, били могло наше позориште у Мол доћи на неколико представа, па било то из једног или другог Бачеја. На збору, ради тога сазваном, на ком су и оба наша свештеника била, решено је једнодушно, да позориште к нама дође на десет представа и одмах је изабран одбор од младих људи, који ће, како што су то и пре чинили, стати вољно на ноге јулачке, те обновити стару славу молску у погледу осигурања просветних наших

завода, а нарочито нашег позоришта, које с највећим прегором и пожртговањем врши своју родољубиву просветну мисију.“

(О доласку српске народне позоришне дружице у Ст. Бечеј) доноси „Браник“ у том истом броју свом ову белешку: Пашу нам из Ст. Бечеја: „Пре неки дан долазио је к нама из Т. Бечеја г. Тона Хаџић, да развиди, би ли могло наше позориште амо доћи на једно дванаест представа. Ми смо се обрадовали томе, а та радост наша још ће се увећати, нарочито ако председник нашег месног позоришног одбора г. др. Милан Шоповић са осталим одборницима учине што су обећали, а то ће им у толико лакше ићи, што су прикупљањем претплате од неколико месеца амо већ досад леп успех цостигли, који ће се још знатно повећати, ако се својски заузму за наше позориште, које је свима нама без разлике мило и драго и за срце прирасло.“

(Српска народна позоришна дружина у Вел. Кикинди.) О доласку наше српске народне позоришне дружице у Вел. Кикинду, доноси „Браник“ у свома 123. броју овај допис: „Ми смо утврдили били са управом народног позоришта, да нам позориште дође 15. октобра, али како позориште није могло отићи у Ст. Бечеј, а у Молу се може бавити само до 1. октобра, то је на молбу г. А. Хаџића сазвао председник нашег месног позоришног одбора г. Марко Богдан сељницу, у коју је дошао и г. А. Хаџић из Т. Бечеја и разложио је, да се план путовања наше позоришне дружице мора променити, према приликама, тако, да она мора већ 1. октобра к нама доћи, и ту пробавити два месеца, а од нас отићи не у Вршац, као што је утвачено било него у Панчево, и то за то, што је „Међарско позоришно удружење за јужну Угарску“ добило дозволу, да месеца децембра даје представе у Вршуцу, а у Панчево месеца децембра о. г. и јануара 1903. не ће то удружење долазити. Према том разлагању наш велики месни позоришни одбор решио је једнодушно, да нам позоришна дружина из Мола 1. октобра дође и одмах је изабрао два одбора, један за удељавање репертоара, а други за скупљање претплате и за економске ствари. Уједно је решио наш одбор и то, да набави потребан број кола, која ће позоришну дружицу и цео пртљаг

из Мола амо бесплатно довести, као што је то и досад увек чињено. Евала старом опробаним родољубљу наших честитих Кикинђана!“

(Приновак репертоара.) Позоришни одсек управнога одбора „Друштва за српско народно позориште“ примио је за представу ове комаде: 1. „Рахила“. Историјска жалосна игра у 5 чинова, написао Грилпарцер, у стиховима превео Јован Грчић. — 2. „Љубав све може“. Шаљива игра у 4 чина, написао Фридрих Витман, превео Милан Ђ. Матејић. — 3. „Циганска крв“. Драма у 5 чинова, написао Мавро Јокији, превео Александар Моч. — 4. „У харему“. Шала у 1 чину, написао Лукијан Тривунов Бранковић. — 5. „Учитељи“. Шаљива игра у 3 чина, од Отона Ериста, превео Милан Ђурчин. — 6. „Дивљуша“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем, написао Стеван Геци, за српску позорницу прерадио Љубен Г. Грујић, музика од Јосе Бајића. — 7. „Мандарин“. Шала у 1. чину, написао Лукијан Тривунов Бранковић. — 8. „Консул“. Шаљива игра у 2 чина, написао Лукијан Тривунов Бранковић. — 9. „Отелов успех“. Лакридија у 1 чину, од Едмунда Александра Лайтнера, превео Милан Ђ. Матејић. — 10. „Међу официрима“. Шала у 2 чина, написао Лукијан Тривунов Бранковић.

ПОЗОРИШТЕ.

(Наплата глумачког рада.) Глумачка уметност саразмерно мало је наплаћена. Од данашњих глумаца много се изискује. Данашњи глумац, поред дара, мора имати и општег изражења, а мора познавати и друштвени живот у свима, његовим варијацијама. Све ово стаје доста новаца и управо толико, да је награда наших глумаца одвећ мала, недовољна за подмирење њихових материјалних и интелектуалних потреба. И поред најскромнијег живота српски уметник не може бити без дугова. А то је једини болест, која највише смета интелектуалном развитку и усавршавању глумца уметника.

Узни радник у опште требао би да буде ослобођен бар од обичних брига за свој опстанак. То највише и руководи пријатеље књижевности и уметиости, те често пута дају велике свете новаца на потпомагање сиромашних књижевника и уметника. Лепим примером претходи у томе краљ наш Фрања Јосиф, који је

већ неколико пута исплаћивао дугове познатога глумца уметника Баумајстера, знајући ценити његов велики дар и каква је он добит за царско дворско позориште у Бечу.

(Глумица тврдица.) Гласовита француска глумица Рашелка била је позната као велика тврдица. Једнога дана приредио је Ротшилд њој у почаст велику вечеру. На сред стола стајала је прекрасна кита цвећа. Кад је то видела Рашелка, повиче: „Ах, како је лепа!“ Ротшилд узме цвеће и предаде га глумици, извадавши га из сребрне вазе. „Хвала“, — рече глумица, — „али ја сам мислила вазу“. — „Наравно“, одговори Ротшилд, — „и ваза је ваша!“ Кад су се гости после вечере разилазили, падала је киша. Глумица замоли Ротшилда да је даде одвести кући у својим кочијама. Ротшилд учиви јој по вољи, али спроводећи је до кола, рече: „Надам се, госпођо, да ћете ми кочије натраг послати!“

ЧИТУЉА.

(† Јелена Маринковићка) некадашња изврсна глумица нашег Српског Народног Позоришта преминула је 30. јула (12. августа) о. г. у Београду, у својој кући на Савинцу, у 64. години живота свога. Кад је онаше позориште г. 1861. отпочело своје путовање по народу српском, дође г. 1868. и у Темишвар. Ту поведе струја идеалности собом и Јелену Николићеву, каснију Маринковићку. Оваа се одлучи да постане глумицом. Мати и сестре јој противише се томе, ал' се ипак остварише идеали Јелене Николићeve. Паја Маринковић, у то доба првак у нашој народној позоришној дружини, остале удовац те понуди руку своју за глумачку уметност одушевљеној Јелени. Она приими ту руку г. 1868. те тиме постаде не само Маринковићка већ и члан наше позоришне дружине. Поклоња Јелена била је одлична глумица. За приказивање достојанstvenih улога имала је ванредна дара. Нико није умео у нас тако поуздано и фино приказати на позорници жене аристократског крова као она. И по спољашњој појави својoj, по финим манифирима, по начину говора и по укусу у облачењу беше као створена да приказије жене од праве „плаветне крви“. За време глумовања свога у српској народној позоришној дружини приказала је до стог и педесет улога. На игра њеној

опажала се увек јасно тежња за што већви усавршавањем, па је ту тежњу своју и постигла. Филета у „Максиму Црнојевићу“, краљица Ана у „Чаши воде“, бароница Ропкролска у „Баволовим записницима“, Дона Леонсија у „Леку од пунца“, Мороквашајка у комаду „Љубав није шала“, Марија Стјуартова у комаду тог истог имениа, кнегиња Марија у „Добрили и Миленку“, Персида у комаду „Нашла врећа закрпу“, Бернијерева у „Паријскеј сиротињи“, грофица Биспјерева у „Маријани“, Драгиња у „Војничком бегунцу“, Фемка у „Новом племићу“, Бојана у „Потурици“, Лели Ана у „Она је луда“, Грофица Орсина у „Емилији Галотијевој“, Полексија Радојевића у „Тамнади“ Ларокова у „Роману сиромашног младећа“, генералица Мансфелдова у комаду „Мати и син“, кнегиња Амалија у „Рукавица и лепези“, Магелона у „Магелони“, Моренова у „Париском колотеру“, Емелина у „Поштењаџама“, Станојка у „Мамици“, Јелисавета у „Грофу Есексу“, војводкиња Атенејида у „Добросрећници“, Бароница у „Шљији теја“, Мадлеја у „Париском кочијашу“, грофица Отрвалска у „Женском рату“, царица Милица у „Задињу Раванџе“, Сара Ридова у „Локудској сиротици“, Милфордова у комаду „Сплетка и љубав“, Пласида у „Нервозним“, Гонерила у „Лазу“, Јелисавета Валоа у „Дон Карлосу“. Маца у „Границарима“, Јулија Сангенисова у „Осмој тачци“, Павлина у „Госпођи од Сен-Тропеза“, Кулишићева мати, у „Српским цветима“, Катица у „Женским сузама“, Вила у „Марковој сабљи“, Констанција у „Сеоској школи“, Николија Андрејевна у „Гренгбару“, Лиза у „Уњкавој комедији“, Виљевеја у „Присним пријатељима“, Стреља у комаду: „Живот је сан“, Елеонора. Д'Албрез у комаду: „Сан и јава“, (I. део), кнегиња Августа у комаду: „Сан и јава“ (II. део), Савковићка у „Три брачне заповеста“, Марија Јулија у комаду: „Министар и свилар“, Јелена у „Кину“, војводкиња Јермутска у комаду: „Претенденат и протектор“, Егбертовица у „Мужу на селу“, грофица Сезанова у „Јелви“ — и још многе друге улоге, које је поуздано, заносно и с правим разумевањем изводила, остаје у живој успомени свакоме, који је год Јелену у тим улогама гледао и у приказу њеном уживао. Оставши удовица 1871. она продужи глумо-

вање до 1875. Тада напусти позориште због слабог здравља и породичних прилика, те отвори у Београду, у улици кнеза Михаила, помодну радњу, где је двадесет и неколико година радећи стекла оште поштовање свих оних, који су је познавали. Па и као модисткиња више пута није могла одолети сиљној жељи својој, а да се не појави на београдској позорници. Тако је виђамо, у кашње доба, поново, где уз своју радњу, гостује у Београдском Народном Позоришту као Јевростица у „Максиму Црнојевићу.“ Приказивала је и Мадлену у „Нашим робовима“, војводкињу у „Адријени Лекувреровој“, насловну улогу у „Црној Краљици“, итд.

Јелене Маринковићке, те добре и племените душе, данас међу нама више нема, али за то ће остати и с ове и с оне стране Саве и Дунава у најлепшој успомени у позоришном свету нашем. Племенитост и родољубивост своју засведочила је тиме, што је кућу своју, коју је стекла неуморним радом својим, оставила удружењу Београдске трговачке омладине. Нек јој је вечити спомен међу нама!

„Трговински Гласник“ од 7. септембра о. г. песветио је успомени Јелене Маринковићке ово неколико топлих речи: „У листу својих добротвора, које Господ позва к себи да вечити санак бораве у тихом пристаништу рајског насеља, Београдска Трговачка Омладина јурсти пре четрдесет дана још једну племениту душу.

С пажететом бележимо овде име драге нам покојнице, Јелене Маринковић.

Душа човечја је кад и кад чудна мешавина подобности, чудна хармонија најразличитијих особина. Један од ових ретких примера представљен нам је у животу и раду врле нам покојнице Јелене. Беше то природа с једне стране пуна полета, пуна лепог и племенитог уображења, која живот чини узвищеним, удаљеним од материјалног света, водећи га стално граници, на којој је исписано: *Omnia mea mecum porto!* С друге стране пак видимо у покојници разбориту и трудољубиву домаћицу, која се умела побрињути да полет своје душе, свог лепог и племенитог уображења, не загорча у данима старости сировом стварношћу. Увиђајући да је до краја вада остати узвищена, да се за живота ни пре њим ве понизи, она

уложи сав свој труд, да часним радом осигура себи дане у старости. Успевши у овоме, врла покојница до последњег откуцаја срца свога очува ничим неумућена младаљачка осећања.

Завршивши на позорници песничку улогу свога живота, узвишена покојница реши се, да окуша своје моћи и на другом пољу, на пољу привреде и домаће економије. Године 1875. оде у Беч, где проведе неко време, спремајући се за модисткињу. Из Беча дође у Београд, и ту 1879. отвори помодну модиску радњу, водећи је под својим именом све до 1899. год. Те године повуче се у миран живот, у коме је и смрт затече, 30. јула ове године.

И на овој другој позорници живота покојна Маринковићка часно одигра улогу своју.

Врло је редак случај, да глумачки дух хармонира с духом трговачким, али је покојница била те ретке среће, да је умела те две супротности у склад довести и успех себи осигурати. Уневши у радњу малени капитал од 100 дуката, она је трудољубљем и примерном штедњом успела, да очи склопи пред својом имовином од 30.000 динара.

Трговачки позив беше омилео врлој доброворки и она не престајаше о њему мислити ни онда, када се беше повукла у миран живот. Добро образована и васпитана, пратила је сваку новину и сваки покрет у нашем трговачком свету, а нарочито се интересоваше трговачким подмлатком, желећи му најлепши успех у будућности. Колико је она љубави гајила наспрам овог подмлатка, сведочи то, што се њега сећаше и у последњим тренуцима свога живота. Ову љубав запечатила је последњом вољом својом, оставивши Београдској Трговачкој Омладини своју кућу, стечену дугододишњим трудом и примерном штедњом.

Одајући пуну пошту овој трудољубивој радици, овој племенитој доброворци трговачке младежи, ми упирено поглед к њебу и с највећим пажететом узвикујемо:

Нека је племенитој покојници, врлој доброворци нашег Удружења, пок. Јелени Маринковићки вечан помен међу нама!

ИЗДАЈЕ УПРАВА СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.